

MEIE SOVHOOSID AASTAIL 1940—1941

Pärast nõukogude võimu kehtestamist Eestis ligi 45 aastat tagasi oli partei- ja nõukogude organeil üks peamine ülesandeline majanduselus ole üleviimine sotsialistlikele metale. Natsionaliseeriti suur- ja keskmiseid ettevõtteid, kaubandusettevõtted, tööstused, elamu- ja kommunaalmajanduse ning transport-ettevõtted. Likvideeriti ka väikesed eraomand, kuid üldiselt jäeti põllumajanduses esialgu alles vanaviisi. Peatselt rajati kollektive, mille selles tootmisharus esimesi sotsialismi tugipunkte sovhoosid ja masinatraktorijaamad (TJA) näol. Meie esimestest sovhoosidest on ajakirjanduses nimetatud juba mitmelgi korral juttu olnud, kuid sovhoosidest on ülevaated seni napivõitu.

1941. a. veebruari hakul, liidri ühendamise pool aastat pärast nõukogude Eesti moodustamist, toimus Tallinnas EK(b)P neljapäevane kongress, kus tehti kokkuvõtteid partei tegevusest maa- ja metsanduselus ümberkorraldamise ja seati sihtmärke tule-

vikuks. Põhjalikult analüüsiti ka olukorda põllumajanduses. Partei Keskkomitee aruanes ja põllutöörahvakomissari G. Abelsi kõnes märgiti, et kongressi ajal tegutses Eestis 113 Põllutöö Rahvakomissariaadi Sovhooside Valitsusele alluvat sovhoosi üldpinda'aga üle 47 000 ha. Neist 13 sovhoosi asus Rakvere rajooni praegustes piirides.

Assamalla vallas oli Porkuni, Haljala vallas Essu, Küti vallas Küti ja Vinni, Mahu vallas Varudi, Rakke vallas Lammasküla, Rägavere vallas Ulvi, Sõmeru vallas Ubja, Vao vallas Triigi, Müüriku, Põdrangu ja Vao ning Vihula vallas Vihula sovhoos.

Enamik neist sovhoosidest (Lammasküla, Müüriku ja Vinni välja arvatud) moodustati Saksamaale ümberasunud isikult ostetud majapidamistest, mis sama aasta aprillis-mais alustasid tegevust riiklike majanditena. Lammasküla, Müüriku ja Vinni sovhoos moodustati 1940. a. lõpul ja 1941. a.

alguskuudel EK(b)P Keskkomitee ja Eesti NSV Rahvakomissariade Nõukogu poolt 2. oktoobril 1940 antud määruse ja vähese maaga talupidajate maaga varustamise määruse alusel natsionaliseeritud suurmajapidamistest.

1941. a. kevadel sovhooside võrk Eestis reorganiseeriti ja seniste suhteliselt väikeste majandite ühendamise teel moodustati Eestis 27 suurt Sovhooside Valitsusele allutatud sovhoosi.

Vao, Triigi, Müüriku, Porkuni, Lammasküla ja Nõmmküla sovhoosist moodustati Vao sovhoos keskusega Vaos. Majandi üldpindala oli 1803 ha, sellest põllumaad 924 ha.

Vinni, Ubja, Varudi, Küti ja Vihula sovhoos ühendati Viru sovhoosiks, mille keskus asus Vinnis. Sovhoosi üldpindala oli 2307 ha, põldu 956 ha.

Ühendatud sovhoosid alustasid tegevust 1. aprillil 1941. Essu, Ulvi ja Põdrangu sovhoos arvati riigi reservmaade hulka.

Eesti NSV Rahvakomissariade Nõukogu määruse alusel viidi juunis 1941 kõik Eestis tegutsevad 27 sovhoosi üleliidulisse alluvusse.

Eino PILLIKSE